

**ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»**

Кафедра конституційного, адміністративного та господарського права

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки 0304 Право

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 6.030401 Правознавство

(шифр і назва напряму)

спеціальності

(шифр і назва спеціальності)

(шифр за ОПП ВЗ 5)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

І.М. Ушакова-Кирпач – доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права, кандидат економічних наук.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

“01” вересня 2015 року, протокол № 1

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Земельне право” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 0304 «Право», спеціальності «6.030401 Правознавство».

Предметом вивчення навчальної дисципліни виступають суспільні відносини, обумовлені специфічними властивостями землі як їх об'єкта у тій частині, у якій вони регулюються нормами земельного права. Особливості земельних відносин полягають в тому, що їх виникнення і розвиток безпосередньо пов'язані з об'єктивними закономірностями розвитку людського суспільства і суспільного виробництва.

Міждисциплінарні зв'язки: цивільне право, господарське право, корпоративне право, екологічне право, аграрне право, трудове право, фінансове право.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні положення земельного права.
2. Право власності та право користування земельними ресурсами (земельною ділянкою).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Земельне право” є оволодіння теорією і методологією земельного права, вивчення законодавства у галузі землекористування, охорони та відтворення земельних ресурсів, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у слухачів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Земельне право” є:

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- фундаментальні поняття земельного права;
- загальні положення, принципи і методи земельного права;
- суб'єкти й об'єкти земельного права;
- підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю;
- підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин;
- систему управління і контролю органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування в галузі земельного права;
- організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села;
- основні засоби економічного механізму регулювання земельних відносин і екобезпеки суспільства;
- правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.

вміти:

- розкривати зміст норм земельного права і використовувати їх у своїй практичній роботі;
- тлумачити чинне земельне законодавство;
- аналізувати діючий порядок та умови виконання норм земельного права;
- аналізувати процес удосконалення еколого-економічного механізму управління землекористуванням та охороною земель;
- застосовувати чинне земельне законодавство під час розгляду справ у судах (господарських судах);
- складати господарсько-правові, юрисдикційні та інші акти;
- аналізувати міжнародні норми і системи земельного правового регулювання діяльності суб'єктів-землекористувачів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години, 11 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. «Загальні положення земельного права»

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права

Поняття і предмет земельного права. Земельні відносини як самостійний вид суспільних відносин. Земля як природний ресурс, як територіальний базис, як засіб виробництва. Характерні риси землі.

Методи регулювання в земельному праві: імперативний і диспозитивний. Поняття рекомендаційного, санкціонуючого і делегуючого методів регулювання земельних відносин. Принципи земельного права: конституційні, загальноправові, спеціальні.

Співвідношення земельного права з суміжними галузями права – конституційними, адміністративним, цивільним, природноресурсовим і екологічним правом. Система земельного права як сукупність правових інститутів.

Тема 2. Джерела земельного права

Поняття і класифікація джерел за юридичною силою, предметом регулювання, характером правового регулювання, формою законодавчого акта тощо.

Конституційні основи земельного права та їх значення для розвитку земельного законодавства. Закони України як основні джерела земельного права. Земельний кодекс України як загальногалузевий кодифікований акт, що становить основу чинного земельного законодавства. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права (постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, розпорядження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади). Нормативні акти місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування як джерел земельного права. Міжнародні конвенції, багатосторонні міждержавні угоди і двосторонні договори в регулюванні земельних відносин.

Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля

Загальна характеристика управління в сфері землекористування, охорони і відтворення земельних ресурсів. Поняття та види управління в сфері земельно-правових відносин. Правомочності місцевого самоврядування та його органів. Громадське екологічне управління та його призначення у демократичному суспільстві.

Система органів державного управління в галузі землекористування та охорони земель. Органи загальної та спеціальної компетенції поресурсної і спеціалізованої спрямованості. Правове становище Міністерства екології та природних ресурсів України. Правові форми та можливості громадського управління природокористуванням і охороною довкілля.

Поняття та зміст, загальна правова характеристика функцій управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Організаційні функції управління. Запобіжно-охоронні функції управління.

Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів

Поняття та особливості прав землекористувачів. Суб'єктивні і об'єктивні права землекористувачів.

Класифікація прав землекористувачів. Конституційні права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну негативним впливом навколишнього природного середовища, одержання екологічної інформації. Права землекористувачів, встановлені спеціальними природноресурсовими кодексами, законами та земельно-правові відносини, передбачені підзаконними нормативними актами. Гарантії реалізації екологічних прав громадян.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. «Право власності та право користування земельними ресурсами» (земельною ділянкою)

Тема 5. Право землекористування та його види

Поняття і принципи права землекористування. Розкриття принципів похідності права користування від права власності на землю. Використання земельних ділянок за основним цільовим призначенням. Поєднання особливостей використання землі як основного засобу виробництва, просторово-територіального базису і природного ресурсу, пріоритетності екологічної безпеки при використанні земельних ресурсів, гарантованості прав на земельні ділянки і прав землекористувачів.

Право постійного, орендного і концесійного землекористування. Спільні і відмінні риси. Об'єкти і суб'єкти права постійного, орендного і концесійного землекористування.

Тема 6. Право власності на землю

Земля як об'єкт права власності, основні функції землі. Характеристика землі (земельної ділянки) як об'єкта правового регулювання, як об'єкта права власності.

Суб'єкти та об'єкти права власності на землю. Особливості правооб'єктності земельної ділянки. Поняття земельної правосуб'єктності. Поняття земельної правоздатності і земельної дієздатності.

Підстави виникнення права власності на земельні ділянки. Приватна природа права власності на земельні ділянки фізичних та юридичних осіб. Обмеження, пов'язані з виникненням права приватної власності на землю.

Право комунальної власності на землю. Державні земельні ресурси як основні джерело виникнення комунальної власності на землю. Територіальні громади як суб'єкти права комунальної власності на землю. Права територіальних громад на володіння, користування і розпорядження майновими об'єктами. Правомочності територіальних громад. Право державної власності на землю. Суб'єкти і об'єкти права державної власності на землю,

Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю

Основні підстави й умови набуття прав на землю громадянами та юридичними особами.

Особливості набуття прав на землю територіальними громадами і державою. Умови і порядок придбання і передачі земельних ділянок громадянам. Умови і порядок надання земельних ділянок юридичним особам у постійне користування та в оренду. Виникнення та посвідчення прав на земельну ділянку.

Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах

Поняття та особливості цивільно-правового обігу земельних ділянок. Поняття і класифікація ринку землі. Види земельного обігу. Спеціальні правила земельно-правових угод.

Види та зміст цивільно-правових угод щодо земельних ділянок. Класифікація цивільно-правових угод. Окремі види договорів щодо земельних ділянок: договору купівлі-продажу земельної ділянки, договору міни земельної ділянки, договору дарування земельної ділянки. Правове регулювання застави земельних ділянок. Особливості спадкування земельних ділянок. Продаж земельних ділянок на конкурентних засадах.

Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель

Загальна характеристика і зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Поняття грошової, нормативної та експертної оцінки землі.

Правові засади плати за землю. Поняття земельного податку, орендної плати за землю. Пільги щодо плати за землю. Підстави притягнення до відповідальності за порушення законодавства про плату за землю. Відшкодування втрат

сільськогосподарського виробництва. Перелік фізичних та юридичних осіб, які звільняються від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

Поняття юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Суб'єкти і об'єкти земельних правопорушень. Земельні правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Класифікація земельних правопорушень. Види юридичної відповідальності за вчинення земельних правопорушень згідно чинного законодавства.

Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства. Повноваження державних органів, на які покладено розгляд справ про адміністративні і кримінальні правопорушення. Поняття адміністративного проступку, адміністративного стягнення. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність за земельні правопорушення. Проблема визначення спеціального (земельно-правового) виду юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.

3. Рекомендована література

Нормативна:

1. Конституція України від 26 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991.–№41.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. (в ред. від 06.09.2014 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Лісовий Кодекс України від 21.01.1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
10. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. (в ред. від 05.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 34. – Ст. 445.
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41.
13. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
14. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
15. Про Державне агентство земельних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 08.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
16. Про Державну екологічну інспекцію України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
17. Про Державне агентство водних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 351/2013 від 27.06.2013). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

18. Про Державне агентство лісових ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
19. Про Міністерство аграрної політики України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
20. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, затверджене наказом України від 27.02.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – С. 265.
21. Положення про громадських мисливських інспекторів, затверджене наказом України від 01.03.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 13. – С. 277.
22. Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затверджене наказом України від 09.10.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 44. – С. 296.
23. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
24. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 350.
25. Про об'єднання громадян: Закон України від 21.12.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
26. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. (в редакції від 23.03.2000.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 27.
27. Про порядок надання екологічної інформації: Положення. Затв. Наказом Мінприроди від 18.12.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
28. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
29. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
30. Про охорону здоров'я. Основи законодавства України. // Голос України. – 1992. – 15 грудня.
31. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8.
32. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
33. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50.
34. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
35. Закон України „Про надзвичайний стан” від 26.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37.
36. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13.
37. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
38. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Затверджено Постановою КМУ від 27.07.1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
39. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34.
40. Про виключну (морську) економічну зону: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 21.
41. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
42. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18.
43. ГОСТ 175105-80. Охрана природы. Термины и определения. – М. – 24 с.
44. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, схвалені постановою Верховної Ради України від 5 березня 1995 р. №88/98-ВР// Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.

45. Закон України «Про державну експертизу землепорядної документації» від 17.06.2004 № 1808-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 38 із змінами від 16.10.2012 року № 5462-VI / 5462-17.
46. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24 із змінами від 20.11.2012 року № 5498 VI/ 5498-17.
47. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20 із змінами від 06.11.2012 року № 5477-VI.
48. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Відомості Верховної Ради України (ВВР) 11.02.2010 року № 1878 –VI, (в редакції від 01.01.2013 року).
49. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України: – Х.: ТОВ «Одісей», 2002. – 495 с.
50. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / За ред. В.М. Кравчука. – К.: Істина, 2007. – 632 с.

Основна:

1. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Каракаша І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
2. Аграрное, земельное и экологическое право Украины: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Погребного и И. И. Каракаша. – Харьков, 2000. – 398 с.
3. Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика і П.Ф. Кулиничча. – К., 2001. – 246 с.
4. Земельне право України: підручник / М.В. Шульга (кер.авт.кол.), Г.В. Анісімова, Н.О.Багай, А.П. Гетьман та ін.; За ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
5. Економіка землекористування та землепорядкування: Навч. посіб. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.
6. Природоресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій / Під заг.ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.
7. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М.Данилишин, С.І.Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
8. Андрейцев В.И. Земельная реформа: Приватизация. Экология. Право. – К., 1997. – 114с.
9. Титова Н. Новый Земельный кодекс Украины: позитивні та негативні аспекти // Право України. – 2002. – № 4. – С. 75-82.
10. Дмитренко И. А. Законодательные основы земельных отношений в Украине.- Киев, 1993.
11. Шульга М.В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Харьков: Консул, 1998.
12. Реалізація права власності на землю: методичні рекомендації // Полтавське міське управління юстиції. – Полтава: ПМУЮ, 2013. – 25 с.

Додаткова:

1. Иконичкая И. А. Земельное право Российской Федерации: Учебник. – М., 2001. – 270 с.
2. Андрейцев В.И. Екологічне право. Особлива частина. – К.: Істина, 2001.
3. Крассов О. И Земельное право Учебник – М., 2000. – 210 с.
4. Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. Теорія держави і права. Навч. посібник. – К., 1995. – 495 с.
5. Ковач Д.Л. Деякі аспекти виникнення права власності на землю у громадян України // Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» – № 4 (15). – 2013. – С. 311-318.
6. Гетьман А.П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України: Навч. посібник. – Харків: Основа, 1998.
7. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України / Д.В. Бусуйок. – К.: Юрид. думка, 2006. – 143 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.

9. Петров В. В. Экологическое преступление: понятие и состав. – 1991. – №35-36. – 210 с.
10. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія / В. В. Носік. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
11. Право землепользования в СССР и его виды / Г.А. Аксененок, Г.С.Башмаков, Н. И. Краснов и др.; под ред. Г. А. Аксененка. – М.: Юрид. лит., 1964. – 548 с.
12. Каракаш И. И. Право собственности на землю и право землепользования в Украине: науч.-практ. пособие / И. И. Каракаш. – К.: Истина, 2004. – 216 с.
13. Николас А., Робинсон. Правовое регулирование природоиспользования и охраны окружающей среды в США.— М.: Прогресе,1990.
14. Петров В. В. Экологическое право России. – М.: БЕК, 1997.— 557 с.
15. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков. — М.: Госюриздат, 1958. — 182 с.
16. Законодавчі електронні бази даних мережі Інтернет: www.raga.gov.ua, www.nau.com.ua
17. Пошукові інформаційні системи мережі Інтернет: www.google.com.ua, www.altavista.com, www.rambler.ru .
18. <http://www.ecoleague.net>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Поточний контроль (рейтинг) – оцінювання за результатами практичних занять.

Контроль самостійної роботи (захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань).

Підсумковий контроль (екзамен).